

ЛАТИНСКИ ЈЕЗИК

ЗА ДРУГУ ГОДИНУ

Нови уџбеник:

Литература: Латински језик II; Марјанца Пакиж, Борис Пендељ, Милица Кисић Божић,
Урош Рајчевић;
Завод за уџбенике, 2020.

- *Римска комедија – палијата*; 13 – 15 стр; латински термини: *fabula palliata*;
сами пронађите садржај Плаутовае комедије „Ћуп“ и на кога је све у каснијој
књижевности утицала да напише сличну.
- *Публије Вергилије Марон*; 19 стр; (напомена: Вергилије је живео у I в.п.н.е. У књизи
је штампарска грешка)
- *Тит Ливије*; 33 стр;
- *Квинт Хорације Флак*; 40 – 41 стр. (када је живео, ко је Мецина, набројати дела);
- *Гај Јулије Цезар*; 48 – 49 стр; (када је живео, Цезар као књижевник, дела)
- *Публије Овидије Назон*; 57 – 59 стр;
- *Гај Валерије Катул*; 81 стр;
- *Марко Тулије Цицерон*; 86 – 87 стр; (када је живео, чиме се бавио, његово
литерарно наслеђе)
- *Луције Анеј Сенека*; 112 – 113 стр;

стари уџбеник:

Литература: Латински језик II; Марјанца Пакиж, Тања Киселички, Милица Кисић;
Завод за уџбенике, 2012.

- *Римска комедија – палијата*; 17 – 19 стр; латински термини: fabula palliata; сами пронађите садржај Плаутовае комедије „Ћуп“ и на кога је све у каснијој књижевности утицала да напише сличну.
- *Публије Вергилије Марон*; 23 стр;
- *Тит Ливије*; 38 – 39 стр;
- *Квинт Хорације Флак*; 48 – 49 стр. (када је живео, ко је Меџена, набројати дела);
- *Гај Јулије Цезар*; 56 – 57 стр; (када је живео, Цезар као књижевник, дела)
- *Публије Овидије Назон*; 66 – 67 стр;
- *Гај Валерије Катул*; 85 стр;
- *Марко Тулије Цицерон*; 90 – 91 стр; (када је живео, чиме се бавио, његово литерарно наслеђе)
- *Луције Анеј Сенека*; 117 – 119 стр;

MITOLOGIJA

Dedal i Ikar

Dedal, atinski kovač, bio je veliki umetnik, skulptor i arhitekta.

Bio je ljubomoran na svog rođaka Tala, koji je izmislio testeru, te ga je gurnuo sa Akropolja i ubio.

Kada se saznao o tom zločinu, Areopag ga je kaznio progonstvom.

Dedal se tako našao na Kritu kod Minoja, gde je između ostalog, izgradio i poznati Lavirint, u kome su se nalazili mnogobrojni hodnici, toliko komplikovano izgradjeni, da u njima niko nije mogao da se orijentiše. Tu je Minoj zatvorio Minotaura, sina svoje žene Pasifaje, čudovište sa ljudskim telom i glavom bika.

Za vreme svog boravka na Kritu, Dedal je dobio sina, Ikara, čija je majka bila Naukrata, jedna od Minojevih robinja. Kada je Tezej stigao na Krit sa namerom da ubije Minotaura, Dedal je poučio Arijadnu, Minosovu čerku, kako da pomogne heroju da udje i izadje iz Lavirinta. Ona je dala Tezeju klupko konca koji je ovaj vezao na početku Lavirinta i odmotavao ga je krećući se kroz njega. Nakon što je savladao Minotaura izašao je uz pomoć tog konca iz Lavirinta. Minoj se kada je to saznao naljutio i zatvorio Dedala i njegovog sina Ikara u Lavirint. Dedal je razmišljao kako da pobegne sa Krita: setio se da napravi krila od perja i voska i potom ih je pričvrstio za ramena sinu i sebi.

Otac i sin su tako odleteli sa Krita. Dedal je savetovao sina da ne leti suviše nisko, da mu se krila ne bi pokvasila od morskih talasa, ali ni previše visoko, da ih sunce ne bi isuviše zagrejalo i istopilo. No Ikar ponesen slobodom zaboravio je očeve savete i odleteo suviše visoko. Sunce je otopilo vosak na krilima i pao je u more, koje se od tada naziva **Ikarskim morem**. Njegovo telo je Herakle pronašao na obližnjem ostrvu, koje od tada nosi ime Ikarija, gde ga je i sahranio.



Dedal



Lavirint, prikaz na novčiću iz Knososa, 400 g.p.n.e.

Egej, Tezej

Egej, Atinski kralj. Posle očeve smrti, Egej je zavladao Atinom.

Ženio se više puta, ali nije imao dece. Kad je upitao Delfsko proročište šta je potrebno da učini da bi dobio naslednika, Pitija mu je odgovorila da ne otvara mešinu sa vinom dok ne stigne do atinskog Akropolja. Pošto mu odgovor nije bio jasan, Egej je pri povratku u Atinu svratio u Trezen da bi mu mudri kralj Pitej protumačio zagonetne reči. Kralj je saslušao Egeja i odmah shvatio da se proročanstvo ne odnosi na mešinu vina, već na ljubav, i da će prva žena kojoj Egej pristupi roditi sina. Da bi se orodio sa atinskim kraljem, lukavi Pitej je priveo gostu svoju kćerku Etru. Kad je Egej saznao da će mu kraljeva kćerka roditi dete, on je svoj mač i sandale stavio pod

jednu stenu, a Etri je naložio da sina, čim odraste, dovede do tog mesta i da ga, ako uspe da odigne stenu, pošalje u Atinu sa znamenjima koja su ispod nje skrivena. Posle Egejevog odlaska, Etra je rodila Tezeja, najvećeg atinskog heroja.

Egej je kasnije došao u sukob sa kritskim kraljem Minosom. Kritska vojska opsela je Atinu, a zemlju su pustošile nerodica i glad. Da bi spasao podanike i zemlju, Egej je, po savetu proročišta, prihvatio Minosove uslove za mir i obavezao se da šalje na Krit sedam mladića i sedam devojaka kao hranu Minotauru.

Posle ubistva korintskog kralja Kreonta, čarobnica Medeja zatražila je utočište od Egeja, a zauzvrat mu je obećala naslednika. Egej se oženio Medejom, koja mu je rodila sina Meda. U međuvremenu je Tezej odrastao i Etra ga je, sa Egejevim mačem i sandalam, poslala u Atinu. Medeja, koja nije želela da se otac i sin prepoznaju, nagovorila je supruga da ukloni stranca. U kritičnom trenutku, kad je Tezeju već bio pripremljen pehar sa otrovom, Medejina spletka je otkrivena; sav srećan, Egej je zagrljio sina, a Medeja je morala da napusti Atinu.

Tezej nije dugo ostao uz oca; kad je došlo vreme da Atinjani po treći put pošalju na Krit sedam mladića i sedam devojaka čudovištu Minotauru, on je odlučio da im se pridruži. Pred polazak lađe, Egej je uz crno jedro, uobičajeno za tu žalosnu povorku, dao krmanoš i belo jedro, i naložio mu da ga istakne na jarbolu ako se pohod srećno završi. Tezej je, uz pomoć Minosove kćerke Arijadne, savladao Minotaura i srećno otplovio sa Krita. Kad se lađa približila Atici, sve je obuzela velika radost, tako da se ni krmanoš ni Tezej nisu setili da istaknu belo jedro. Sa visokih stena atinskog Akropolja Egej je danima osmatrao pučinu u nadi da će ugledati lađu i zagrliti sina kao pobednika. Kad je video da se luci približava lađa sa crnim jedrima, on je pomislio da je Tezej mrtav, i u očajanju se bacio u more, koje je po njemu nazvano Egejskim.

Egejevu sudbinu obradio je Sofokle u tragediji *Egej*, koja nije sačuvana, ali se Egej pojavljuje kao lik u Euripidovoј drami *Medeja*. U likovnoj umetnosti često je prikazivan na vazama crvenofiguralnog stila, uglavnom zajedno sa Tezejem (slika iznad).



Tezej, Minotaur i Atena, 5. v. pne.

Prokrust: Po mitu Prokrust je živeo u Atici, u dolini reke Kefis i imao je gostionicu u koju je pozivao putnike namernike da ih ugosti i da se odmore u njegovoj postelji. Ako bi postelja gostu bila mala Prokrust mu je odsecao noge, a ako bi mu postelja bila velika on ga je istezao. Prokrusta je ubio junak Tezej tako što ga je oborio na sopstvenu postelju koja mu je bila prekratka. **Prokrustova postelja** je fraza koja se upotrebljava kada se nešto silom pokušava ukalupiti u neodgovarajuće okvire ili da označi pravu meru (ni više ni manje)

Edip

Edipov otac, kralj Laj, navukao je na sebe kletvu ili da ostane bez dece ili da ga ubije rođeni sin. Iako mu je u Delfima prorečeno da će izgubiti život od sinovljeve ruke i da će Teba napredovati jedino ako umre bez potomstva, Laj se, u pijanstvu ili savladan požudom, ipak približio supruzi Jokasti. Kad mu se rodio sin, on je detetu sapeo i probo gležnjeve, a zatim ga je dao nekom pastiru da ga ostavi na Kiteronu. Taj dobar čovek nije poslušao kralja, već je mališana predao čuvarima stada korintskog kralja Poliba. Drugi pripovedaju da su korintski pastiri sami našli Edipa i da su ga odneli kralju Polibu. Pošto nije imao dece, kralj je prihvatio mališana i sa

suprugom Meropom odnegovao kao sopstvenog sina. Na Polibovom dvoru Edip je izrastao u snažnog ali naprasitog mladića. Njegova rana mladost proticala je u nepomućenoj sreći, sve do dana kad mu je neki Korinčanin, u pijanstvu ili iz zavisti, prebacio da nije kraljev sin, već nahoče. Te reči uznemirile su Edipa. On je odmah zapitao Poliba i Meropu za svoje poreklo i, kako ga njihovi odgovori nisu zadovoljili, krenuo je u Delfe da od Apolonovog proročišta sazna istinu. Umesto odgovora na postavljeno pitanje, tamo mu je rečeno da će ubiti oca i oženiti se majkom. Kako je bio uveren da su Polib i Meropa njegovi roditelji, izbegavao je Korint i kuću u kojoj je odrastao. U međuvremenu je Laj, koga su predznaci upozorili da će ga ubiti sin, krenuo u Delfe da sazna šta se dogodilo sa mališanom koji je ostavljen na Kiteronu. U Fokidi, u klancu gde se ukrštaju putevi iz Daulide, Tebe i Delfa, došlo je do tragičnog susreta oca i sina. Pošto je prolaz bio uzan, Lajev glasnik Polifont ili Polipet naredio je Edipu da se ukloni sa puta. Mladić je planuo gnevom i udario glasnika, ali dok je prolazio pored kola, Laj ga je ošinuo bičem. Umesto da mu uzvrati na isti način, Edip je starca usmratio snažnim udarcem štapa. Ispunjen besom, mladić je tada poubijao i Lajeve pratioce, ali je jedan od njih izbegao smrt i vratio se u Tebu. Drugi pripovedaju da je Edip susreo Laja pre nego što je stigao u Delfe i saznao od proročišta da će ubiti oca i oženiti se majkom. Pošto je Lajevim ubistvom uprljao ruke krvlju, on je znao da mu proročište neće dati odgovor, i stoga se vratio u Korint. Tek kasnije, u Delfima, saznao je za sudbinu koja ga čeka. Posle Lajevog ubistva, u Tebi je vlast preuzeo Jokastin brat Kreont. Još za Lajeva života, grad je ugrožavala Sfinga, krilato čudovište sa lavljim telom i glavom devojke. Ona je boravila na jednoj steni u blizini Tebe i zahtevala od prolaznika da joj odgovore na pitanje: koje biće ide na dve, tri i četiri noge, a najslabije je kad ide na tri; ili, koje stvorenje hoda ujutru na četiri, u podne na dve, a uveče na tri noge. Svakog ko ne odgonetne tu zagonetku, Sfinga je odmah ubijala. Kako se iz dana u dan uvećavao broj žrtava, Kreont i građani Tebe objavili su da će onaj ko oslobodi grad od tog zla dobiti kraljevsku vlast i ruku Lajeve udovice Jokaste. Bogovi su hteli da Tebu oslobodi Edip. On je na Sfingino pitanje odgovorio da je to biće čovek, jer u zoru svog života hoda na četiri, u podne na dve, a u sumrak, kao starac sa štapom, na tri noge. Pošto je zagontka rešena, Sfinga se bacila sa stene, a Edip je, kao oslobodilac grada, dobio obećanu nagradu. Izvesno vreme Edip je mirno vladao. Jokasta mu je rodila četvoro dece – sinove Eteokla i Polinika i kćerke Antigonu i Ismenu. Iznenada, Tebom su počele da haraju kuga i

glad. Kad je Edip uputio u Delfe Kreonta da pita proročište šta je prouzrokovalo te nesreće, dobio je odgovor da će Teba biti spasena kad bude kažnjen ubica kralja Laja. Edip je zahtevao od Tebanaca da pronađu tog zločinca i prokleo ga je da bude do smrti izgnanik i nesrećnik, da ga niko ne pozdravi i ne primi u svoj dom. Tako je sam sebi izrekao presudu. Po Kreontovom savetu, doveden je slepi prorok Tiresija i Edip ga je upitao ko je ubica kralja Laja. Prorok je najpre odbio da odgovori na to pitanje, ali kad ga je kralj napao ružnim rečima, Tiresija je objavio da je Lajev ubica sam Edip. Kralj ga je tada optužio da je u dosluhu sa Kreontom, koji želi da se domogne vlasti, i proglašio je prorokovu izjavu izmišljotinom. Sada je slepi Tiresija zadao Edipu još strašniji udarac: rekao mu je da je slep kod očiju, da misli da je došljak, a rođen je u Tebi, da će uskoro saznati da je svojoj deci i brat i otac, a Jokasti i sin i muž, i da će od bogataša postati siromah koji će slep lutati po tuđini. Samopouzdanje starog proroka pokolebalo je Edipa, koji je otpočeo dugu istragu: ispitivao je Kreonta o okolnostima Lajeve smrti, žalio se Jokasti na Tiresijine i Kreontove spletke, a kad je ona pokušala da ga umiri pričom o napadu razbojnika na Laja i o svom detetu koje je sapetih gležnjeva ostavljeno na Kiteronu, u Edipu se rodila strašna sumnja, i on je pozvao jedinog preživelog svedoka smrti staroga kralja. Njegove sumnje za trenutak je razbio dolazak glasnika iz Korinta, koji je doneo vest da je Polib umro. Edip je tog trenutka poverovao da nije ubica svog oca, ali kad ga je glasnik pozvao da preuzme vlast nad Korintom i saopštio mu da Polib i Meropa nisu njegovi roditelji, ponovu su počele da ga muče mračne slutnje. Jokasta je prva shvatila strašnu istinu. Posle uzaludnih pokušaja da Edipa odvrati od daljeg raspitivanja, povukla se u dvor i oduzela sebi život. Najzad se pred Edipom pojavio i stari Lajev pastir, koji je priznao da dete nije ostavio na Kiteronu, već da ga je predao Polibovim ljudima. Tek tada je Edipu postalo sve jasno. U najvećem očajanju, on je ušao u dvor da nađe Jokastu. Kad ju je ugledao obešenu o gredu, zajaukao je od boli, odrešio konopac i spustio na tlo njeno beživotno telo. Zlatnom iglom, koju je istrgao iz njene haljine, probio je svoje zenice da ne bi gledale njegova grešna dela. Slep i bespomoćan, obiliven krvavim suzama,izašao je pred Tebane i zahtevao da ga što pre prognaju iz grada. Slepog Edipa pratila je u izgnanstvu kćerka Antigona. Svi gradovi otkazivali su gostoprимstvo nesrećnom tebanskom kralju, sve do dana kad su izgnanici stigli u Atiku, na Kolon, i sklonili se u sveti gaj Eumenida. Edip je tada saopštio kćerki da mu je suđeno da na tom mestu umre i

zatražio da mu dovedu atinskog kralja Tezeja, jer je znao da će zemlja koja mu pruži utočište biti bogato nagrađena. U međuvremenu je na Kolon stigla i mlađa Edipova kćerka Ismena, koja je obavestila oca i sestruru o sukobu između Eteokla i Polinika. Pošto je proročište u Delfima objavilo da će pobedu odneti onaj na čijoj strani bude Edip, braća su zatražila podršku od oca. Umesto da im ukaže pomoći, Edip je svoje sinove prokleo da jedan drugog ubiju u dvoboju. Grmljavina je nagovestila da se približava kraj mukama nesrećnog tebanskog kralja. Edip se oprostio sa Antigonom i Ismenom, a zatim je Tezeju pokazao mesto sa kojeg će napustiti ovaj svet i koje će ubuduće štititi Atinu bolje nego njeni bedemi. Pred Tezejevim očima slepi pačenik je nestao. U gaju Eumenida on se preobrazio u heroja.

Sudbinu Edipa obradio je Eshil u tetralogiji *Laj, Edip, Sedmorica protiv Tebe, Sfinga*. Sačuvane su dve Sofoklove tragedije o Edipu, i to *Kralj Edip* (oko 428. godine stare ere) i *Edip na Kolonu* (406. godine stare ere), kao i Senekina tragedija *Kralj Edip*. U likovnoj umetnosti Edip je retko prikazivan; jedino je na vazama predstavljen Edip sa Sfingom, a sačuvane su i kasnoantičke freske iz Hermopolja, sa prizorima iz mita o Edipu.

Sigmund Frojd je prvi definisao pojam "Edipov kompleks" po ovoj legendi, objašnjavajući ga kao vrstu konflikta koji nastaje u jednom periodu razvoja ličnosti čoveka i može da ima pozitivan i negativan epilog. U psihologiji je oznaka za osećaj naglašenije ljubavi dece prema roditelju suprotnog pola i neprijateljstvo i rivalstvo prema roditelju istog pola (suparniku prema kom oseća ljubomoru).



Edip na Kolonu, ilustracija Fulchran-Jean Harriet



Edip i Sfinga, grčko vazno slikarstvo

Narcis

Sin rečnog boga Kefisa i nimfe Liriope. Posle Narcisovog rođenja, roditelji su pitali proroka Tiresiju da li je njihovom sinu suđeno da doživi starost. Prorok je odgovorio da će im sin dugo živeti, ali samo ako ne ugleda svoj lik. Kao dečak, Narcis je bio tako lep da je postao predmet obožavanja mnogih mladića i devojaka. Sve te ljubavi nisu našle odziva u njegovom ledenom srcu. Nije uzvratio ljubav čak ni nimfi Echo, koja se povukla u samoću, gde je venula od ljubavne čežnje, sve dok od nje nije ostao samo glas. Najzad, jedan od odbačenih obožavalaca prokleo je Narcisa da zavoli ono što mu je nedostižno. Sa tom kletvom saglasila se boginja osvete Nemeza, i šesnaestogodišnji Narcis je bio pravedno kažnjen. Jednog dana, umoran od lova i letnje žege, on se spustio do izvora da utoli žed. U ogledalu vode ugledao je svoj lik, koji ga je odmah opčinio lepotom. Sopstvene oči video je kao zvezde, kosu kao kose Apolona ili Baha, a nežnu kožu lica i vrata kao dragocenu slonovaču. Uzalud je pokušavao da zagrli i poljubi tu varljivu sliku, koja se zajedno sa njim smešila i plakala. Opružen po hladnoj travi i opčinjen sopstvenim očima, zaboravio je na hranu i san sve dok nije shvatio da u vodi vidi sopstvenu propast. Kao što se vosak ili inje rastapa i nestaje na toploti, tako je on lagano nestajao od ljubavnog plama prema samom sebi. U času smrti jedino ga je videla Echo i uputila mu poslednji pozdrav. Narcisova bleda glava klonula je umorna u zelenu travu i večiti san je zauvek sklopio njegove oči. Drijade i Echo oplakivale su smrt lepog mladića, a njegove sestre nimfe darivale su mu svoje odsečene kose. Kad su došle da ga sahrane, kraj izvora su umesto Narcisovog tela videle cvet sa žutom čašicom i belom krunicom, koji je dobio naziv „narcis”.

Ime Narcisa ušlo je u terminologiju (narcis, narcisoidnost, narcizam) kao oznaka samoljublja, zagledanosti u sebe. Narcisoidna osoba ima preuveličanu sliku o sebi, koja se razlikuje od realnosti, kao i sklonost da potcenjuje i iskorištava druge.



© Arsenyev 8814

Caravaggio, Narcissus (1594 – 96)

Orfej

Sin Tračanina Eagra, najčuveniji mitski pevač, svirač i pesnik.

Bog Apolon mu je podario liru (muzički instrument) sa sedam žica, a Orfej je tom instrumentu dodao još dve, da bi ih bilo onoliko koliko i Muza (devet). Snaga Orfejeve pesme i svirke bila je čudotvorna; dok je pevao, jata ptica kružila su iznad njegove glave, ribe su iskakale iz mora, reke su zaustavljale svoje tokove, stenje je podrhtavalо, drveće mu je prilazilo da ga zaštiti od sunca, a sve životinje sakupljale su se kraj njegovih nogu. Sva snaga i moć Orfejeve muzike pokazala se kad je sišao u podzemni svet da izvede na svetlost dana voljenu suprugu Euridiku. Ubrzo posle udaje za Orfeja, lepu nimfu je ujela zmija otrovnica. Orfej nije mogao da preboli njenu smrt i stoga je sišao u podzemlje da je vrati među žive. Njegove tužne pesme pobedile su sile smrti i tamu sveta mrtvih. Kad se podzemnim svetom razlegla Orfejeva svirka, Eumenide su zaplakale, Kerber je postao krotak, Haron je zaustavio svoj čamac, Iksionov točak je prestao da se obrće, Sizif je seo na kamen, Tantal je zaboravio na glad i žeđ, a Danaide su prestale da obavljuju

zaludni posao. Orfejeva pesma raznežila je čak i stroge sudije mrtvih i neumitne suđaje, koje su već završenu nit Euridikinog života opet započele da predu. Ni vladari podzemnog sveta nisu odoleli tom nenađmašnom pevaču; oni su mu dozvolili da izvede Euridiku, ali pod uslovom da se za njom ne osvrće dok oboje ne izadu na svetlost dana. Presrećni Orfej je krenuo ka izlazu iz podzemlja, a Euridika je pošla za zvucima njegove lire. Pred samim izlaskom iz podzemnog sveta, mučen sumnjama i čežnjom, božanski pevač se osvrnuo za ljubljenom suprugom i u istom trenu izgubio je drugi put, i to zauvek. Ojađeni Orfej je pokušao da se vrati u carstvo mrtvih, ali ovog puta vrata podzemnog sveta ostala su zatvorena. Sedam dana nesrećni pevač nije uzimao hranu, sedam meseci je bez prestanka plakao, a zatim je tri godine živeo u potpunoj usamljenosti.

Mit o Orfeju nastao je najverovatnije u ranom VI veku stare ere u vezi sa doktrinama jedne religiozne sekte (orfičari). Orfičari su verovali u božansku prirodu ljudske duše i u prvo bitni greh; duša zbog greha luta, ali se ekstazom, asketizmom i inicijacijom čisti i vraća na nebo.

Eshil je Orfejevu smrt opisao u tragediji *Basaride*, koja je izgubljena. Sačuvane su orfičke himne, koje su nastale poslednjih godina stare ere, i takozvana *Orfička Argonautika*, grčka epska pesma nastala početkom VI veka. U monumentalnom slikarstvu i u skulpturi lik Orfeja se obrađuje počevši od V veka stare ere. Čuvena je bila Polignotova slika, u lesu Kniđana u Delfima, sa predstavom Orfeja u podzemnom svetu, a sačuvan je atički reljef iz druge polovine V veka stare ere sa prikazom Orfeja, Euridike i Hermesa. Scene iz Orfejevog mita često su predstavljane na slikanim vazama (najčešće njegova smrt ili trenutak kad pesmom očarava Tračane).



Orfej sa lirom, okružen zverima; Vizantijski i hrišćanski muzej Atine



Orfej i Euridika; F.Červeli

Sizif

Po grčkoj mitologiji, Sizif je bio osnivač grada Korinta i njegov prvi kralj. Ako je verovati Homeru, Sizif je bio najlukaviji i najmudriji čovek na svetu, dok druga verovanja kažu da je bio sklon prevari i pohlepi. Postoje različita mišljenja i o tome zašto je on postao uzaludan radnik. Legenda kaže da je kralj Sizif video kako je Zevs, pretvoren u orla, ugrabio kćer rečnog boga Asopa. Asop se požalio Sizifu koji mu je ponudio da mu u zamenu za vodu kaže gde mu je kći. Saznavši za izdajstvo Zevs se strahovito naljutio i rešio je da Sizifa kazni poslavši po njega Tanatosa, boga smrti, da ga odvede u Had. Međutim, lukavi Sizif ga je okovao, strpao u gvozdeno bure i bacio u najdublji podrum svoje palate. Ljudi su prestali da umiru i da prinose bogovima žrtve. Na taj način bio je uzdrman poredak na kojem je počivala postojanost bogova. Zevs je poslao Aresa, boga rata, da osloboди Tanatosa, koji je čim se oslobođio, odneo Sizifovu dušu u podzemno carstvo. Međutim, pošto je znao šta mu se sprema, Sizif je naložio svojoj ženi da u slučaju njegove smrti ne prinosi žrtve bogovima. Tako su Had i njegova žena Persefona, vladari podzemnog carstva, uzalud iščekivali darove. Sizif im, praveći se da je veoma tužan i nesrećan, reče da je njegova žena postala bezbožna i bogohulna, i da bi bilo najbolje da ga vrate na Zemlju kako bi je opomenuo. Sizifova rečitost je postigla cilj, i on se vratio kući i nastavio da

uživa u životu. Besan zbog takvog ponašanja, Had je ponovo poslao Tanatosa koji je pričekao da Sizifu vino oslabi moć rasuđivanja posle jedne pijanke, pa mu je ugrabio dušu.

Pošto je postojala opasnost da bi ljudi ugledajući se na Sizifa mogli da izvlače korist iz sumnje u sveznanje i autoritet bogova, bogovi su kaznili Sizifa. Homer u "Odiseji" kaže:

"...Ondje Sizifa vidjeh gdje žestokih muka se muči,
rukama obadvijema gromoradni mičući kamen,
rukama on se mnogo i nogama napinjuć tura
kamen na brijeđ gore, i kada ga hoće prebacit,
brijegu preko vrhunca, težina pogna ga natrag,
niz brdo u taj se par skotrlja hridina grdnja.

Onda se napreže opet i tura, iz svih mu uda
izvire znoj i prah se nad glavom njegovom diže..."

Kada se danas kaže za nešto da je Sizifov posao, misli se na neki težak, uzaludan i često posao bez smisla i svrhe. Sizifova kazna se obično vidi kao suština apsurda. Apsurdno znači nešto što nema nikakvu logiku ili što je nemoguće.

Čuveni francuski pisac Alber Kami razmatrajući savremenu individuu, uključenu u birokratizovanu strukturu društva, analizirajući duhovni život intelektualca lišenog svih iluzija o smislu sopstvenog postojanja u delu "Mit o Sizifu", dolazi do zaključka da je postojanje čoveka apsurdno. Besmislenost čovekovog života u Kamijevim tekstovima oličava mitološki mit Sizifa. O čoveku apsurda Alber Kami kaže: "... on više voli svoju hrabrost i logiku. Prva ga uči da živi bez žalbe i da nastavi sa onim što ima, a druga ga obaveštava o njegovim granicama." Na kraju pisac zaključuje: "Ostavljam Sizifa u podnožju planine!... Sama borba da se stigne do vrha dovoljna je da ispuni ljudsko srce. Sizifa treba da zamislimo kao srećnog."

U životu svako gura manji ili veći kamen. Svaki čovek je bar malo Sizif i gura dalje. Ali, čovek je zaista slobodan ako svoje sposobnosti i mogućnosti iskoristi da kreira svoj sopstveni osećaj i razlog postojanja.



Ticijan Večeli – Sizif

Tantal

Tantal, kralj Frigije (koji se takođe zvao i kraljem Lidije), bio je miljenik bogova.

Živeo je i vladao u gradu Sipilu, na Sipilskoj gori. Kao Zevsov sin uživao je naklonost svih olimpskih bogova, koji su mu podarili sva bogatstva ovog sveta: zlatne rudnike u planini Sipili, rodna polja, vinograde i bašte sa predivnim rajskim plodovima, prostrane pašnjake na kojima su se množile svilorune ovce, bikovi i krave, brzonogi konji i mnoštva drugog blaga. Tako je kralj Tantal živeo u izobilju i raskoši. Mogao je do duboke starosti da bude srećan i zadovoljan. Bogovi su ga smatrali sebi ravnim. Često su posećivali njegove zlatne dvore i gostili se zajedno s njim. I on sam je često odlazio na Olimp, među bogove, gde je prisustvovao njihovim večanjima, saznavao njihove tajne i sedeо za njihovom trpezom na pirovima u dvorcu gromovnika Zevsa. Od postanka neba i zemlje do danas takvo uvažavanje i poverenje bogova nije imao nijedan smrtnik. U prevelikoj sreći i zadovoljstvu, za koje je verovao da mu ih niko ne može oduzeti i da će večno trajati, Tantal se toliko uzoholio da je sebe počeo smatrati ravnim čak i vrhovnom bogu. Mislio je da mu je sve dopušteno, pa je sa trpeze bogova kroа njihovу hranu, nektar i ambroziju, i time častio svoje smrtne prijatelje priređujući raskošne gozbe u svom dvorcu. U zanosu i pijanstvu smrtnicima je odavao božanske tajne: njihove odluke o sudbini sveta i ljudskog roda. Nije čuvaо čak ni tajne koje mu je poveravaо sam Zevs, verujući svom voljenom sinu. Tantal je u svom domu skrivaо i zlatnog psa iz Zevsovog svetilišta na Kritu, koјег je ukraо efeski kralj Pandarej, slagavši vesniku bogova Hermesu da tog psa nije ni video. To ga je još više

ohrabrilo, pa je odlučio da iskuša vidovitost bogova i utvrdi da li oni zaista sve vide i sve znaju. Jednog dana priredi on bogovima gozbu, a kao najbolje jelo iznese meso svog sina Pelopa, koga je prethodno ubio. Tu podvalu bogovi su odmah otkrili i niko od njih ne okusi ni komadić ponuđenog mesa, osim beginje Demetre, koja je, u tuzi za izgubljenom kćerkom Persefonom, bila neoprezna i pojela rame nesretnog Pelopa. Strašni Tantalov zločin razgnevi boga Zevsa i on ga odmah posla svom bratu Hadu, u mračno carstvo mrtvih. Pelopa bogovi ožive, a Hefest mu izgubljeno rame napravi od sjajne slonove kosti. Za svoj veliki greh Tantal je osuđen na večitu patnju. Homer u "Odiseji" kaže:

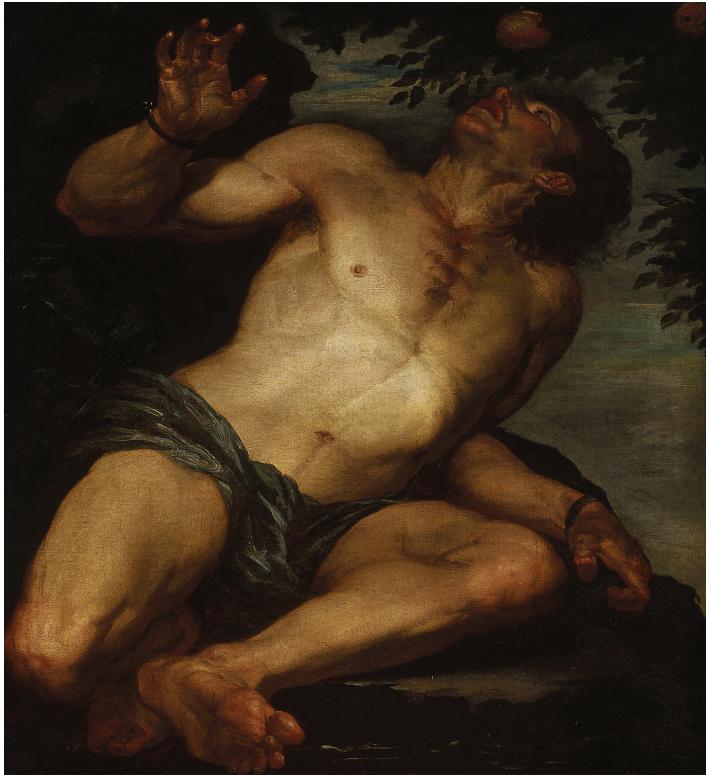
"...Ondje i Tantala vidjeh gdje muči se žestokih muka:

on u jezeru stoji, do brade pljuska mu voda.,
žedan hoće da pije, a ne može dohvati vode.

Kad se god starac sagne želeći vode se napit,
odmah otklokoće ona i gubi se, a oko njega
crno se pokaže tlo, a božja suši ga sila.

Visoka stabla njemu nad glavom se nadnose voćem
(kruške, sladuni su tu i jabuke sa krasnim plodom
i smokve slatke cvatu i masline brsnate k tome);
uspravi li se starac te hoće l' uhvatit rukom
ka oblacima tamnim uzbacuje vjetar tad voće..."

Iz tog mita nastao je frazem *Tantalove muke*. Ovaj frazem označava: „velike, teške patnje”; „muke čoveka koji nikako ne uspeva da dobije nešto što je naizgled lako ostvarljivo”. Prenesen je u svakodnevni govor pa danas označava velike muke uopšte, posebno one „izazvane blizinom željenog cilja, a nemogućnošću da se taj cilj ostvari”.



Gioacchino Assereto – Tantal

Peloponez je dobio ime po Pelopu, Tantalovom sinu. U vreme klasičnog antičkog perioda centar dešavanja je na Peloponezu, gde su bili gradovi države Sparta, Korint, Arg i Megapolis. Prva grčka civilizacija na kontinentalnom delu krenula je da se razvija na Peloponezu, iz Mikene. Tamo je i Epidaurus, najveće grčko pozorište izvanredne akustičnosti; Olimpija, svetilište i mesto održavanja Olimpijskih igara.

Prometej

Prometej, najveći prijatelj i dobročinitelj ljudi. Zamerio se bogovima još pre stvaranja smrtnih bića. Bogovi su od zemlje i vatre načinili sve žive stvorove koji se po zemlji kreću, a zatim su prepustili Epimeteju i Prometeju da ih obdare raznim osobinama i sposobnostima. Prometej je prepustio bratu da to učini. Nerazboriti Epimetej razdelio je životnjama sve darove, a čovek je ostao nag, bez ičega. Tada je Prometej podario ljudima vatru, koju je ukrao od Hefesta i Atene, i

sposobnost da stvaraju umetnička dela. Čovek je sad mogao da živi, ali je plemeniti titan surovo kažnjen zbog tih krađa. Kad je Zevs zaposeo Kronov presto i razdelio bogovima počasti, poželeo je da iskoreni ceo ljudski rod. Svi su se složili sa tom odlukom; jedino je Prometej uložio svu snagu da spase čovečanstvo. On nije dopustio da ljudi unapred vide smrt, već je njihove duše naselio slepim nadama. Drugi njegov veliki dar čovečanstvu bila je vatra. Prometej je ljudima podario i um, naučio ih da grade kuće, otkrio im je kretanje zvezda, podario im brojeve, pismo i pamćenje. Ljude je poučio da uprežu stoku u jaram, da krote konje i grade lađe; naučio ih je spravljanju lekova, tumačenju leta ptica i svemu onome što zemlja krije u utrobi. Kad su se bogovi i ljudi sastali u Mekoni, Prometej je zaklao bika, a zatim je, u želji da za sebe i ljude obezbedi bolji deo, sakrio meso pod volujsku kožu, a kosti pokrio belim salom. Obe gomile stavio je pred Zevsa i ostavio mu da bira; otac bogova prozreo je Prometejevo lukavstvo i, kako je već u duši smislio zlo za ljude, uzeo je deo sa salom. Od tog vremena ljudi prinose bogovima na žrtvu kosti, a meso zadržavaju za sebe. Zevs nikada nije zaboravio tu prevaru i zbog nje je uskratio ljudima vatru. Prometej je i ovoga puta pomogao čovečanstvu: ukrao je oganj i doneo na zemlju. Za kaznu, Prometej je sputan neraskidivim okovima i pričvršćen za ogroman stub.

Svakog dana doletao je jedan orao da kljuje Prometejevu božansku jetru, koja je noću opet



Rubens, Prometej



Prometej stvara čoveka, eksponat iz Luvra

narastala. Samo beskrajna ljubav prema ljudima prouzrokovala je sve te Prometejeve patnje. Prometej je na vrhu Kavkaza vekovima trpeo najstrašnije muke i najzad je zaželeo smrt, koju mu je otac bogova uskraćivao. Konačno je došlo vreme njegovog spasenja. Herakle je ustrelio strašnu orlušinu koja je Prometeju kidala jetru. Kasnije je Prometej oslobođen muka. Da bi se to oslobođenje uskladilo sa Zevsovom odlukom da Prometej ostane za sva vremena vezan za stenu, prkosni titan je morao večno da nosi venac i gvozdeni prsten sa kamenom, u znak sećanja na svoje okove. U kasnijim predanjima Prometej nije samo prijatelj i dobročinitelj ljudi već i njihov tvorac (slika iznad). On je stvorio čoveka od zemlje i vode, a zatim mu je podario vatru. Prometejev čovek je jedino biće koje raspolaže umom, ono jedino ide uspravno i pogled upire ka nebu i zvezdama.

Prometejevu sudbinu obradio je Eshil u trilogiji, od koje je očuvan drugi deo, *Okovani Prometej*(oko 470. godine stare ere). Motiv Prometeja i njegove borbe je večna inspiracija za

pregnuća ljudskog duha, kao što je bio i inspiracija mnogim umetnicima posle Eshila: Bajron, Gete, Beethoven, List, Skrjabin, Ticijan, Rubens...